

REGIONALNI VIRI SLOVENIJE. VODNI VIRI BELE KRAJINE

Dušan Plut, Tajan Trobec, Barbara Lampič: Regionalni viri Slovenije. Vodni viri Bele krajine. Zbirka E-GeograFF 7. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Oddelek za geografijo, 107 str. Ljubljana, 2013

Monografija *Vodni viri Bele krajine* avtorjev D. Pluta, T. Trobca in B. Lampič je rezultat večletnega delovanja Oddelka za geografijo Univerze v Ljubljani v okviru raziskovalnega programa *Trajnostni regionalni razvoj Slovenije*. S ciljem podajanja rezultatov raziskovanja najširšim strokovnim krogom in resornim ministrstvom, ki so odgovorna za nov trajnostni razvojni koncept Slovenije, bo Oddelek za geografijo Univerze v Ljubljani izdal serijo publikacij pod skupnim naslovom *Regionalni viri Slovenije*. Vodni viri Bele krajine so v tem nizu prva monografija, ki obravnava vode kot enega ključnih regionalnih okoljskih virov, in sicer na območju kraške Bele krajine, kjer voda pogosto predstavlja enega večjih omejitvenih dejavnikov razvoja.

Vodni viri so bili eden izmed ključnih poselitvenih dejavnikov na območju plitvega krasa Bele krajine. Zaradi omejene površinske vodne mreže so bili za vodooskrbo lokalnega prebivalstva pomembni dovolj izdatni in stalni izviri ter vodne kraške jame, medtem ko se je živina napajala iz kalov. S spremenjenim načinom tradicionalne vodooskrbe so vlogo teh vodnih virov prevzele kapnice, sledil jim je vodovod. Zaradi opuščanja živinoreje so opustili tudi številne kale. Tako je poznavanje bližnjih vodnih virov med prebivalci postopno pričelo bledeti.

Prav zato je bila izvedena obsežna raziskava vodnih virov na celotnem območju belokranjskih občin Črnomelj, Metlika in Semič. Na podlagi podrobne terenske analize so avtorji ovrednotili vodnoekološko občutljivost, ogroženost in ranljivost vodnih virov, in sicer izvirov, stoječih površinskih voda in vodnih kraških jam. V raziskavi je bilo identificiranih, prostorsko dokumentiranih in analiziranih 261 različnih vodnih virov, od tega 196 izvirov, 48 stoječih površinskih voda ter 17 vodnih kraških jam. Poleg terenskega dela, s katerim je bila izdelana celovita podatkovna in prostorska baza, ki zajema večino pomembnejših lokacij vodnih virov, je bila v okviru raziskave oblikovana metodologija vrednotenja pokrajinske občutljivosti in ogroženosti vodnih virov. Za določanje vodnoekološke občutljivosti in ogroženosti so avtorji določili natančno lego vsakega vodnega vira, litološko zgradbo vplivnega območja, ocenili stalnost in povprečni pretok izvirov v sušnem delu leta, nekdanjo rabo, dostopnost, urejenost in rabo tal na vplivnem območju. Za vsako lokacijo so ocenili tudi posredne in neposredne vire onesnaževanja. Oceno hidrogeološke občutljivosti zaledja izvirov so izdelali na osnovi ocene lege in velikosti vodozbirnega kraškega zaledja glede na povprečne pretoke in s tem povezane specifične odtoke izvirov.

Avtorji so na podlagi analize zaključili, da je velika vodnoekološka občutljivost Bele krajine v največji meri posledica geoloških razmer, predvsem prevlade zakraselih karbonatnih kamnin. Vsako dodatno obremenjevanje belokranjskih kraških izvirov pomeni dejansko in potencialno ogrožanje kakovostne oskrbe prebivalstva z vodo, biotopov in občutljivih vodnih organizmov. Tudi hidrogeološka občutljivost se zaradi kraškega značaja preučevanega območja uvršča v veliko ali zelo veliko. Tudi vsi zajeti izviri za oskrbo Bele krajine s pitno vodo se uvrščajo med hidrogeološko zelo občutljive, zato je preprečevanje obremenjevanja vodnoekološko občutljivih zaledij zajetih in nezajetih vodnih virov za Belo krajino ključnega pomena.

Pri razvrščanju vodnih virov v razrede ogroženosti so avtorji upoštevali dejansko in potencialno, neposredno in posredno obremenjevanje vodnega vira, kar je odvisno od poseljenosti, komunalne opremljenosti, gospodarske rabe, prometne lege in rabe v zaledju vodnih virov. Zaključili so, da so vodni viri z veliko in zelo veliko vodnoekološko ogroženostjo sicer manj pogosti, a so zaradi obsežnega zaledja med njimi številni večji, za vodooskrbo pomembnejši izviri. Na podlagi sinteze podatkov so avtorji v okviru raziskave naredili oceno ranljivosti vodnih virov, ki je dejanski učinek pokrajinske občutljivosti in ogroženosti voda.

Tako so avtorji monografije javno promovirali geografsko raziskovanje regionalnih virov, teoretski in metodološki pristop raziskovanja ter samo aplikativno plat. Zbrane, obdelane ter prikazane vsebine so pomemben prispevek k boljšem razumevanju hidrogeografskih procesov v Beli krajini, kar je ključno za načrtovanje trajnostne rabe vodnih virov in s tem povezanih ukrepov pri načrtovanju razvoja v obravnavani regiji.

Uroš Stepišnik